

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs III. Vtrum Angeli sint creati ante mundum corporeum. articul. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

est respondendum. Quae vero tam haec, quam praecedente quaest. dicuntur, plenius intelligentur ex iis quae diximus. 1. 2. quaest. 1. artic. 6. & quaest. 10. 13. & 14. Illud admonuerim in Angelis non esse actus surreptitios, atque indeliberatos, ut sint in nobis. Quare ex eo capite non dantur in eis actus naturales, ut distinguuntur contra liberos.

ARTICVLVS III.

Utrum Angelus diligat seipsum dilectione naturali & electiua.

Amor amicitiae, & concupiscentia quid.

VANDO alicui volumus aliquod bonum, id cui volumus tale bonum, diligimus amore amicitiae: bonum vero, quod illi volumus, diligimus amore concupiscentiae, siue ergo Angelus sibi velit vltimum finem, siue medium ad illud consequendum, seipsum diligit amore amicitiae. Quia igitur Angelus sibi vult vltimum finem dilectione naturali quoad speciem actus: ea vero, quae sunt ad finem, dilectione electiua, & omnino libera: efficitur, ut seipsum diligit, & dilectione naturali, & electiua.

ARTICVLVS IV.

Utrum Angelus naturali dilectione diligat alium sicut seipsum.

Angelus vnus quo amore Angelum alterum diligit.

SERMO est de dilectione amicitiae, respondetque D. Thomas: Si alius Angelus praecise spectetur, quatenus est vnus secum in specie, diligit eum dilectione naturali quoad speciem actus. Si vero spectetur secundum alias circumstantias, potest eum habere odio. Minus tamen naturalis, & necessaria quoad speciem actus est talis dilectio, qua vnus Angelus diligit naturaliter alium priori modo spectatum, quam ea, qua diligit seipsum, propterea quod minor fit vnitas vnus cuiusque cum altero, etiam illo modo spectato, quam secum, tamen si vtraque dilectio ab inclinatione naturali proficiscatur.

ARTICVLVS V.

Utrum Angelus naturali dilectione diligat Deum plus quam seipsum.

QUESTIONEM hanc discussimus 2. 2. quaest. 26. art. 3. quo in loco similem de homine excitat D. Thomas quaestionem.

QVAESTIO LXXI.

De productione Angelorum in esse natura.

ARTICVLVS I.

Utrum Angeli habeant causam sui esse.

Ratio ordinis.

AB SOLUTA tractatione de iis, quae ad potentias Angelorum pertinebant, discessit D. Thomas quaestionibus sequentibus de illorum creatione. Licet autem haec quaestio praeponenda disputationi de potentia alicui videri posset, intendens tamen D. Thomas simul explicare, quales emanauerint à Deo, non solum secundum esse natura, sed etiam gratiae, & quales seipsum postea per Molina in D. Thom.

A suum liberum arbitrium effecerint, ad quod necessaria erat praecognitio potentiarum Angelorum, distulit hucusque disputationem de eorum emanatione à Deo.

Angelorum Deus est effector.

In hoc articulo sermo est de causa efficiente esse angelorum. Conclusio affirmat. Angeli efficienter sunt à Deo. Est de fide, ut constat ex definitione Ecclesiae in Conc. Later. 2. c. Firmiter, de summa Trinitate, & fide Catholica: *Vnum est vniuersorum principium, creator omnium inuisibilium & visibilium, spiritualium & corporalium, qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis vtraque de nihilo condidit creaturam, spirituales & corporales, Angelicam videlicet & mundanam.* In simbolo Concilii Niceni. *Factorem visibilium & inuisibilium.* Ioann. 1. *Omnia per ipsum facta sunt.* Cum dicat, *omnia, nullum fanè ens aliud à Deo excludit.* Ad Coloss. 1. *In ipso condita sunt vniuersa in caelis, & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt.* Ad Heb. c. 1. de Filio Dei ait Paul. *Portans omnia verbo virtutis suae.* Omnia dixit etiam Angelos. Et infra: *Cum introducit primogenitum in orbem terrae, dicit: Adorem eum omnes Angeli eius.* Et ad Angelos dicit: *Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis.* Et infra. *Omnes sunt administratorij spiritus, &c.* Rationibus vero à lumine naturali petitis satis constat ex dictis q. 2. artic. 3. q. 3. artic. 4. quaest. 11. quaest. 44. & 45. artic. 2. & 5. Omne ens aliud à Deo, fuisse à Deo creatum.

ARTICVLVS II.

Utrum Angelus sit productus à Deo ab aeterno.

CONCLUSIO negat, estque de fide, ut D. Thomas hoc loco, & August. 1. 2. de Ciuit. Dei cap. 15. affirmant, constatque ex definitione illa citata cap. Firmiter, de summa Trinitate & fide Catholica. Proverb. 8. *Dominus possedit me, antequam quicquam faceret.* Eccles. 18. *Qui vixit in aeternum, creauit omnia simul: ergo nihil ex aeternitate: cum confect condidisset mundum in principio temporis.* Imò ex illo Genes. 1. *In principio creauit Deus caelum & terram: idem aperte colligitur: Idem est enim in principio, atque antequam quicquam aliud produceret.* De qua re latius artic. sequenti, Ecclesiast. 24. de sapientia genita dicitur: *Primogenita ante omnem creaturam.* Et ad Coloss. cap. 1. post verba artic. praecedente citata ait Paulus: *Ipsè est ante omnes, & omnia in ipso constant.*

Angeli non sunt ex aeternitate producti.

ARTICVLVS III.

Utrum Angeli sint creati ante mundum corporeum.

EX GRACIS plerique affirmant, Angelos ante mundum corporeum fuisse creatos. In primis Orig. hom. 1. in Gen. exponens illa verba: *In principio creauit Deus caelum & terram: quasi sensus sit, In principio, id est, in Filio, addit: Non ergo hic temporale aliquod principium dicitur, sed in principio, id est, saluatore factum esse dicitur caelum & terram, & factum qua facta sunt.* Et infra, exponens verba illa, & factum est vespere & mane dies vna, ait, *No dixit, dies prima, sed dixit, dies vna: quia tempus nondum erat, antequam esset mundus. Tempus autè esse incipit ex sequentibus diebus.* Et in illa verba: *Fecit Deus firmamentum.* Cum, inquit, iam ante à Deo fecisset caelum, nunc firmamentum facit. Fecit enim caelum prius de quo dicit: *Caelum mihi sedes est: post illud autem firmamentum fecit, id est, corporeum caelum.*

Qui asserant Angelos creatos ante mundum corporeum.

omne enim corpus firmum est sine dubio & solidum: & hoc est quod diuidit inter aquam quae est supra caelum, & aquam quae est sub caelo. Cum enim ea quae facturus erat Deus, ex spiritu constarent & corpore. ista de causa in principio & ante omnia caelum dicit factum, id est omnis spiritualis substantia, super quam velut in throno quodam, & sed deus requisitum. Aliud autem caelum, id est, firmamentum, corporeum est. Et ideo illud quidem primum caelum, quod spirituale diximus, mens nostra est, quae & ipsa spiritus est, id est, spiritalis homo noster qui videt ac respicit Deum. Quibus verbis etiam redolet creationem animarum nostrarum fuisse ante mundum corporeum. Praeterea tractatu 9. in Matth. exponens verba illa: Erunt primi nouissimi. Vide, inquit, si potes dicere primum genus esse angelorum, quasi honorabilius hominibus, qui nouissimi pra Angelis esse videntur. Nam sicut scriptum est in Job. Quando facta sunt stellas, laudauerunt cum omnes Angeli eius, quasi antiquiores, non solum homine post creatum, sed & omni creatura propter eum creatam. Et sic audebit aliquis dicere, quod multi Angelorum, qui priores fuerunt hominibus, efficiuntur inferiores quibusdam hominibus. Haec Origenes.

Deinde Basilius homilia 1. in Hexaëmeron, De iis, inquit, enarraturus Moyses, quae ex tempore sortita sunt ut essent necessariis, caeteris ex tempore conditis hanc praetexit vocem, in principio, nec tamen ab simile vero fuerit credere, fuisse quiddam, vel ante mundi istius constitutionem, id quod arcana quadam animi contemplatione licuerit intelligi, tamen si haec de re nihil in literas Moyses transferret, quod rei tanta cognitio parum idonea videretur istis paruulis, qui lacte dum doctrinae inuentionis rudimentorum fidei veniunt, & instruuntur. Erat sane status quidam mundi generatione superior abstractis illis à concretionem materiae potentius, mundo praestantioribus pro decoro accommodatus, temporis etiam conditione antiquior, aeternus nimirum, ac perpetuus. Creaturas autem in ipso creator omnium, atque opifex perfecit, lucem spirituales eorum beatitudinis accommodatam, qui Dominum amat naturas rationis vi maxime praeditas, atque inuestigabiles, omnesque beatarum mentium ordines, quos quos nostra mentis quamta ambler dixeris, facultatem exuperant, quorum ne nomen elaturas quidem possimus inuenire. Et haec substantiam complent mundi illius inuisibiles, ut & ipsi instruiuntur doctore Paulo. In ipso, ait, condita sunt omnia sive visibilia, sive inuisibilia, sive Throni, sive Dominationes, sive principatus, sive potestates, sive Virtutes, sive Angelorum exercitus, sive Archangelorum praefecturae. Tum demum conueniebat his conditis, mundus ut accederet, & adungeretur, corporeus scilicet, ut late exponit.

Gregorius etiam Nazianzenus oratione 38. de Natiuitate: Primum, inquit, angelicas & caelestes virtutes cogitauit, atque illa cogitatio opus erat, quod Verbo conficiebatur, ac Spiritu explebatur. Atque ita secundi splendores procreati sunt, primi splendoris administri, &c. Addit: Sic igitur, atque ob has causas intellectualis mundus ab eo creatus est, quantum quidem ipse de his rebus philosophari queo, exigua oratione res magnas expendens. Postquam autem primas creationis partes praclare constitutas vidit, alterum mundum materia constentem, & aspectabilem cogitauit, hanc nimirum ex caelo, & terra, & rebus, quae eorum complexu continentur coagmentationem, & concreationem, &c. Idem docet in carminibus Iambicis, Iambico 15.

Gregorio Nazianzeno subscribit Damascenus 2. lib. fidei Orthodoxae cap. 3. vbi, Nonnulli, inquit, ante omnem creaturam factos Angelos, ut diuinitatis dicit Gregorius, & primum quidem Deum cogitasse angelicas & caelestes virtutes, & eius cogitatione opus fuisse. Alij autem post primum caelum factum. At quod ante

hominis plasationem creati sunt, concordant omnes. Ego vero de illo Gregorio accedo. Nam par fuit primum intellectuales substantiam creati, atque sic sensibilem, & tunc ex utroque hominem.

In eadem sententia videtur esse Chrysostomus lib. 1. de prouidentia, cum sic scribit: Post angelorum creationem fecit hominem, mundumque omnem.

In eadem it sententiam aperte beatus Maximus in Centuriis Theologicis, quem refert, & sequitur Ioannes Cypariffionis decade 8. rerum theologiarum c. 3. & 4. Denique tam communis inter auctores Graecos fuit haec sententia, ut Cassianus collatione 8. c. 7. ex Abbate Sereno haec verba referebat: Ante conditionem huius visibilis creaturae spirituales, caelestesque virtutes Deum fecisse, quae pro hoc ipso quod serense ad tantam beatitudinis gloriam beneficio creatoris ex nihilo fuisse productas, perpetuas ei gratias referentes indefinenter eius laudibus inhaerent, nemo fidelium dubitat. Quibus multa in eandem sententiam subiungit Cassianus, ex eodem Abbate. Porro D. Tho. hoc loco in responsione ad primum his verbis Cassianus dicitur videtur, ut assereret, Graecos omnes concorditer sentire angelos ante mundum corporeum fuisse creatos, ut statim referemus, sunt qui contrariam sententiam asserunt.

Ex Latinis etiam non pauci eandem sententiam secuti sunt. Hilarius 12. de Trinitate versus finem. Angelorum, inquit, origo terra creatione reperitur antiquior: idem repetit in libro contra Auxantium Ariarium.

Ambrosius in Hexaëmeron cap. 5. Factus est, inquit, mundus, & caput esse qui non erat, sed Angeli, & si aliquando esse coeperint etiam tamen quando hic mundus est factus. Et in praefatione in psalmos, Laudant, inquit, Angeli Dominum, & ante ipsum mundi initium heribim & Seraphim cum suauitate canora vocis dicebant. Sanctus, sanctus, sanctus.

Hieronymus in epistolam ad Titum cap. 1. in illa verba: Ante tempora secularia, suum, ut videtur, secutus magistrum Gregorium Nazianzenum sic ait, Sex millia nondum nostri temporis complemur annorum, & quanta tempora, quantumque seculorum origines fuisse arbitrandum est, in quibus Angeli, Throni, Dominationes, caeterisque ordines Deo seruiunt.

Isidorus lib. 1. de summo bono cap. 12. sententia 4. Ante omnem, inquit, creaturam mundi creati sunt Angeli. Beda item in libello separatarum questionum q. 9. ita loquitur: Angeli ante creationem mundi creati sunt, & ante omnem creationem Angelorum diabolus est conditus.

Suaderi potest haec sententia primo. Ex eius verbis ad Titum. In spem vitae aeternae, quam promissit, qui non meruitur, Deus ante tempora secularia, id est, ante mundi sensibilis constitutionem, cum ergo, quod promittitur, altius aut aliquibus promittatur, consequens est, ut ante mundi constitutionem fuerint Angeli, quibus Deus vitam aeternam hominibus per Christum conferendam promissit: promissio namque rei intellectus praedita sit, neque alia, quam angelus, ante mundi constitutionem intelligi valet. Idem significare videtur illud 2. ad Tim. 1. Qui nos liberauit, & vocauit secundum propositum suum, & gratiam, quae data est nobis in Christo Iesu ante tempora secularia, manifestata autem est nunc per illuminationem Saluatoris nostri Iesu Christi. fuit ergo ex sententia Pauli saeculum non saeculare, nempe angelorum aui ante saecula huius mundi, in quo Deus angelis promissit gratiam per Christum hominibus communicandam.

Secundo ex illo Job. 38. Vbi eras quando ponebam fundamenta terrae, cum me laudabant simul astra matutina.

Suaderi
haec sententia
Primo.

Secundo.

Et iubilarent omnes filij Dei: quem locum exponunt sancti Patres de angelis sanctis, qui, dum Deus mundum hunc visibilem fabricabat, admirantes sapientiam & potentiam illius in operibus, quæ moliebatur, laudabant Deum, iubilabantque tantæ sapientiæ, potentiaque spectaculo: cum ergo creatio terræ, atque in mediâ mundi sede locatio, fuerit statim à principio fabricæ mundi huius sensibilis, fit, ut creatio angelorum totam fabricam huius mundi antecesserit.

Tertia. Tertio, ex illo Iob. 40. de Behemoth, hoc est, Luciferi, de quo dicitur ipse esse principium viarum Dei, id est, qui primò à Deo creatus est: ergo fuit creatus ante mundum corporeum.

Quarta. Quarto, ex illo Ecclesiastici 1. Prior omnium creata est sapientia: quod intelligi nequit de Filio qui est sapientia increata: intelligendum ergo est de Angelis, qui ante omnes alias creaturas sint producti. His accedit, quòd ratio videtur flagitare, ut sicut angeli dignitate res corporeas antecedunt, ita sint ante eas conditi. Item quia ut Cassian. loc. cit. ait, *Incongruum est sentire Deum in innumeris seculis, quæ ante rerum corporearum creationem præcesserunt, ab omni providentia, & dispensatione fuisse orisum, neque habuisse, in quos sue honoratis exerceret beneficia.*

Gennadij & quorundam aliorum sententia. Ut missam faciamus sententiam Gennadij cap. 10. de Ecclesiasticis dogmatibus tertio tomo operù Augustini, & quorundam aliorum, asserentium, angelos creatos quidem fuisse ante hominem, & ante opera quæ Gen. 1. facta narrantur, postquàm Deus dixit, *fiat lux*: attamen creatos fuisse post cælum & terram, in ea mora, in qua terra erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi: quæ sententiam recitat Damasc. loc. citat. Prætermittis item quibusdam aliis minus probabilibus sententiis: Communis scholasticorum sententia cum Magistro in 2. d. 1. & D. Thom. hoc loco, est, angelos creatos fuisse simul cum terra & cælo empyreo, atque adeò nec creationem angelorum fuisse priorem creatione mundi corporei, neque hanc fuisse priorem angelorum creatione. Eadem ex Græcis asseruerunt Epiphanius tom. 2. contra hæreses ferè in princip. hæresi 65. contra Pauli Samosatensem his verbis: *Cum cælo & terra simul angeli facti sunt. Nisi enim unà cum cælo & terra angeli quoque creati essent, non utique dixisset ad Iob. Quando genita fuerit sidera, laudauerunt me omnes angeli mei.* Et infra: *Clare, inquit, indicat Scriptura, quòd neque post sidera facti sunt angeli, neque ante cælum & terram, cum palam intrasmutabile sit dictum hoc, quòd ante cælum & terram nihil erat ex creatis. Nam in principio fecit Deus cælum & terram: ut principium sit, & nihil ex creatis ante hoc ipsum sit.* Hæc Epiph. Theodoret. q. 3. in Genes. multi citant etiam Athanasium q. 3. ad Antiochum, nihil tamen ea de re dicit. Sixtus Senens. lib. 5. bibliothecæ annotatione 5. citat etiam Acacium Casariensem Episcopum, & Diodorum Tharsensem Episcopum.

Ex Latinis verò eamdem asserunt August. 11. de Ciuit. Dei cap. 6. & 9. Greg. 32. Moralium cap. 9. iuxta impressionem Parisiensem anni 1571. Et iuxta vetustiorum c. 10. eiusdem libri 32. Et plerique alij. Possunt fortè pro eadè sententia citari Beda, & Isidorus, locis supra citatis, qui eodem prolixo modo loquuntur, & ideò satis erit eorum alterum referre. Isidorus ubi supra licet sententia tertia, sic loquatur, *Ante omnem creaturam angeli facti sunt: addit tamen, dum dictum est, fiat lux: de ipsis enim dicit Scriptura: Prior omnium creata est sapientia: lux enim dicitur: participando luci æternæ. Sapientia verò dicitur, ingenuitè inherendo sapientiæ.* Item licet sententia quarta dicat, *Ante omnem creaturam mundi, creati sunt angeli.*

Molina in D. Thom.

A li, addit: *Et ante omnem creationem angelorum diabolus conditus est, sicut scriptum est, Ipse est principium viarum Dei. Unde ad comparationem angelorum archangelus appellatus est. Primus enim creatus extitit ordine prelationis, non temporis antiquitate.* Et sententia septima: *Prius, inquit, de cælo cecidisse diabolus creditur, quam homo conderetur: nam mox, ut factus est, in superbiam erupit, & præcipitatus est de cælo.* Ecce Isidorus, & Beda de prioritate prelationis, non durationis loquuntur, & dum affirmant angelos creatos fuisse, dum dictum fuit, *Fiat lux*, item cecidisse de cælo, antequàm homo conderetur, moxque diabolus, ut factus est, in superbiam erupisse, manifestè sentiunt angelos non fuisse creatos, antequàm Deus cælum & terram conderet.

Probari potest, angelos non fuisse creatos ante mundum corporeum, primò, & potissimum ex illo Genes. 1. *In principio creauit Deus cælum & terram.* Cui testimonio Epiphanius, Augustinus, & plerique alij potissimum innituntur. Etenim licet inter sensus literales computari possit, & debeat sensus ille, *In principio, id est, in Filio, creauit Deus cælum & terram,* quatenus idem Scripturæ locus habere optimè potest multos literales sensus, ut q. 1. art. 10. ostendimus, attamen, ut ibidem diximus, hic alius, *in principio, id est, ante omnia, seu in exordio, habèdus est pro indubitato: eò quòd plus hunc, quàm illum alium, textus facer præ se ferat: id quod in tractatu de opere sex dierum disputation. 6. clariùs ostenditur: fit ergo, ut angeli conditi non fuerint ante cælum & terram, sed simul: alioquin non cælum & terram, sed angeli facti dicerentur in principio, id est, ante omnia, ut August. & Epiphanius argumentatur. Et meo iudicio licet tamquam literalis sensus admitti possit, & debeat, quòd Deus in principio temporis creauerit cælum & terram, ut in tractatu de opere sex dierum disput. 6. & 7. dicemus, in eoque sensu Lateranense Concilium fuerit locutum, non tamen ita ut prior sensus negari possit, aut debeat literalis esse, & fuisse intentus ab Spiritu sancto, de qua re loco citato fusior erit sermo. Confirmari potest hæc expositio ex illo Prouerb. 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequàm quicquam faceret à principio.* Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis, antequàm terra fieret, nondum erant abyssi, & ego iam cœcepta eram. Quo in loco asserens diuina sapientia, se Dei esse possessionem, antequàm quicquam faceret, id explicat dicens, *antequam terra fieret, & antequàm essent abyssi, quasi ante terram & aquarum abyssum, de quibus Genes. 1. dicitur, In principio creauit Deus cælum & terram, & tenebræ erant super faciem abyssi, nihil omnino à Deo fuerit conditum.**

C Secundò idem probatur ex illo Ecclesiast. 18. *Qui viuuit in æternum, creauit omnia simul.* creatione videlicet propriè dicta, qua aliquid ex nihilo produci-tur. Quæ enim Deus Genes. 1. post cæli, terræ, & abyssi productionem, creasse dicitur, non de nihilo, sed de aliquo produxit, ac proinde productio eorum non fuit creatio propria, quin potius ea omnia quoad substantiam, seu materiam, producta fuerunt à principio, ut Greg. lib. 32. Moral. cap. 9. adnotauit. Habet tamen locus ille Ecclesiastici varias alias expositiones, sed certè expositio Gregorij citata, quæ etiam est aliorum, optima censeretur.

Tertio ex illo ad Colos. 1. *In ipso condita sunt diuersa in cælis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, sue throni, sue dominationes, sue principatus, sue potestates, omnia per ipsū, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnia, & omnia in ipso consistunt.* Connumerans autè condita in cælis, ait, *sue throni, sue dominationes, &c.* fit

Ecc 3 ergo

ergo ut angeli in caelo sint conditi, ac proinde non ante caelum & mundum corporeum.

Quartò, ex illo Genes. 2. *Et requieuit Deus die septimo ab uniuerso opere suo quod pararat: sit ergo, ut sex praecedentibus diebus uniuersa opera sua pararit, ac proinde ut angelos etiam illis diebus condiderit, ut August. 11. de Ciuitate Dei cap. 9. colligit.*

Quintò, Angeli post mundum corporeum factum peccauerunt in caelo, ut constat ex illo Apocal. 12. de dracone. *Et cauda eius trahabat tertiam partem stellarum caeli. Et infra: Et factum est praelium magnum in caelo, Michael & angeli eius praeliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli eius, & non ualuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius in caelo, & proiectus est draco ille magnus, & serpens antiquus, qui uocatur diabolus & Satanus. Et ex illo Luc. 10. Videbam Satanam sicut fulgur de caelo cadentem: peccauerunt autem ante ruinam primorum parentum, ut constat, quoniam diabolus serpens antiquus Euam seduxit. Isaia 14. *Quo modo cecidisti de caelo Lucifer, qui mane oriebaris? Cum ergo ex communi Sanctorum sententia peccauerint statim post sui creationem, ut ex Isidoro, & Beda supra relatu est, mox quippe ut diabolus creatus est in superbiam erupit, efficitur, ut angeli non fuerint creati ante caelum & mundum corporeum. Confirmatur haec ratio, quoniam daemones statim, ac peccauerunt cruciati sunt igne inferni, qui ut Christus Math. 25. ait, paratus est diabolo, & angelis eius: ergo ignis inferni fuit statim ac angeli peccauerunt, atque adeò mundus corporeus iam erat, quando angeli lapsi sunt: cum ergo ex Patrum sententia modica mora fuerit inter angelorum creationem, & eorundem peccatum, efficitur, ut angeli creati non fuerint ante mundum corporeum.**

Deinde quod angeli conditi non fuerint ante mundum corporeum uidetur aperte affirmare Sophronius in sua epistola, quae habetur in 6. Synodo actione 11. suscipiturque ut orthodoxa à toto Concilio actione 13. Ait namque: *De principio uisibilis mundi, & constitutione, quae facta est, confiteor, quod omnia, non tantum uisibilia, sed & inuisibilia, unus Deus condidit, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, illa sempiterna natura, quae nescit exordium, & ex non existentibus protulit ut existerent, & non existentia repente protulit: horum multorum millium differentias prudenter praduixit. Omnia enim per unigenitum Filium Pater in Spiritu sancto fecit, quae & sapienti prouidentia continet ut Deus suis operibus praeficiens, principiumque omnibus temporale constituens, sensibilia quidem fini temporali supposuit, intellectualia uero & inuisibilia haec meliori dignitate dignatus est, & nullatenus quidem moriuntur, neque corrumpuntur, iuxta quod sensibilia desunt, atque pertranscunt. Haec tenus Sophronius.*

Longe apertior est definitio Ecclesiae in Concilio Lateranen. 2. c. Firmiter, de summa Trinitate & fide Catholica, ubi Innocentius tertius cum uniuersa synodo in hunc modum definit: *Firmiter credimus, & simpliciter confitemur, quod unus est solus uerus Deus, unum uniuersorum principium, creator omnium inuisibilium & uisibilium, spiritalium & corporalium, qui sua omnipotenti uirtute simul ab initio temporis, utramque de nihilo condidit creaturam, spirituales & corporales, angelicam uidelicet & mundanam, ac deinde humanam quasi communem ex spiritu & corpore constitutam.*

Dicere angelos conditos esse ante mundum corporeum an sit error in fide.

Dubium uero est, utrum post tam apertam Ecclesiae definitionem, error sit hodie in fide asserere, angelos conditos fuisse ante mundum corporeum. Multi sunt qui affirmant, id non esse errorem in fide. Et in primis D. Thom. hoc loco, qui licet longè proba-

bilis, & omnino uerè existimet, angelos simul cum mundo corporeo fuisse conditos, addit: *Quamuis contrarium non sit reputandū erroneum, praecipue propter sententiam Gregorij Nazianzeni cuius tanta est in doctrina Christiana auctoritas, ut nullus unquam eius dictis calumniam inferre praesumpserit, sicut nec Athanasij documentis, ut Hieronymus dicit. Non desunt qui arbitrentur, dū D. Thom. haec scripsit, non meminisse definitionis Concilii Lateran. Si naque illius recordaretur, sanè mentionem aliquam de ea fecisset hoc loco, rationemque reddidisset, quare, nihil obstante definitione illa, contrariū non esset error in fide. Alij*

contra obiciunt D. Thom. edidisse opusculū 23, quod nihil aliud continet, quam expositionem decreti Concilii Lateran. quare uerisimile non est dum haec scripsit, definitionem illam in mentem ei non uenisse. Canus negasse fertur opusculum illud esse D. Thom. ac sanè in eo opusculo aperte censet D. Thom. uerba, quae ex Concilio Lateran. retulimus, definitionem esse fidei, non quidē occasione dirimendi controuersia, de qua nobis modò est sermo, sed occasione excludendi errorē Origen. sancitam. Dum enim ad exponenda uerba, quae ad rem praesentem faciunt, deuenit, sic ait: *Alius fuit error Origenis ponēns, quod Deus*

*à principio creauit solum spirituales creaturas, & postea, quibusdam earum peccantibus, creauit corpora, quibus quasi quibusdam uinculis spirituales substantiae alligarentur, ac si corporales creaturae non fuerint ex principio Dei intentione productae, quia bonum esset eas esse, sed solum ad puniendum peccatum spiritualium creaturarum, cum tamen dicatur Gen. 1. *Uidi Deus cuncta quae fecerat, & erant ualde bona. Unde ad hoc excludendum, dicit concilium, simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam spirituales & corporales, angelicam uidelicet & mundanam. Haec tenus D. Thomas. Censet ergo illam esse definitionem fidei, ut & ceteras, tam praecedentes, quam sequētes eiusdem decretalis, quam exponit, at esse definitionem contra errorem Origen. In quo ergo alio precor, error Origen. uerbis illis damnatur, nisi quia tamquam certū in fide definitur, angelos non fuisse creatos ante mundum corporeum, sed simul cum illo? Certum nullo alio, nec uerba illa aliam definitionem sonant. Et ea definitio funditus euertit errorem Origenis, quod supponit Angelos ante mundum corporeum fuisse conditos. Licet ergo definitio illa sancta non fuerit occasione dirimendi controuersiam, de qua hoc loco disputamus, sed euertendi ac dam-**

nandi errorem Origen. eam tamen per accidens dirimit. Ex his constat, quod opusculū illud potius probat D. Thom. fuisse arbitratū errorē esse in fide post eam definitionem asserere angelos ante mundum corporeum fuisse creatos, illiusque definitionis fuisse oblitum, dum hoc loco scriberet, quam quod in contraria sententia fuerit: & idcirco quidam ex discipulis D. Thomae, ut non obstante definitione Concilii Lateran. doctrinam D. Thom. hoc loco defendat, potius negant opusculum illud fuisse D. Thomae, quam ex iis, quae in eo docet, confirmare audeant, non errare in fide, qui post Lateran. Concil. assereret, uerā esse sententiam Graecorum. Haec dixerim, quia sunt, qui uolentem trahere conentur opusculum illud D. Thomae, ut contrarium probetur.

Caetanus hoc loco, & Canus (tameñ abique perfecta firmitate 5. de locis c. 5. ad finem quaest. 4.) censent, uerba illa Concilij non continere fidei definitionem ea in parte, sed obiter esse inserta praeter praecipuam definitionem, quam Concilium intendebat, quod nimirū neque angeli, neque res corporeae ab aeterno fuerint aduersus Peripateticos & Chaldaeos. Verique

Caetanus
Canus

Vterque tamen addit, longe probabilius, fideique Catholicae consonantius esse, Angelos non fuisse conditos ante mundum corporeum, contrariumque addit Canus, non posse iam hodie defendi sine temeritatis nota, ne quid amplius addat: Caietano subscribunt Sixtus Senensis lib. 5. Bibliotheca: annot. 5. & alij ex iunioribus discipulis D. Thomae, vt alios omitam, qui, non sine violentis dictae decretalis Lateranensis, & epistolae Sophronij expositionibus, contendunt fas esse hodie adherere illorum Patrum sententia, qui asseruerunt Angelos ante mundum corporeum fuisse creatos. Quin & Epi- phanium, vt idem sentiat, perducere conantur.

Sualetur primo.

Potest horum Doctorum sententia confirmari primo. Quoniam durum admodum videtur, Patres Concilij Lateranensis quicquam aduersus tot grauissimorum Patrum sententiam voluisse constituere tamquam fidei documentum, praesertim cum in Scripturis sacris nullum sit solidum fundamentum, vnde id possit definiti: & cum August. 11. de ciuitate Dei, cap. 32. & Theodoretus quaest. 3. in Genesim asserunt, posse sine errore in fide defendi, Angelos ante mundum corporeum fuisse conditos, modò non asseueretur, fuisse conditos ex aeternitate: Ecclesia autem nihil sine solido fundamento definit, praesertim cum assistentiam Spiritus sancti non habeat ad condendas Scripturas sacras, sed solum ad deducendum ex iam antea reuelatis, & ad explicanda, quae reuelata sunt, atque ad constituendum quid in Ecclesia sentiri debeat.

Secundò, quoniam ante Ferrariensem secundo contra gentes, cap. 93. nullus Scholasticorum in tribus centenis annorum, quae à Concilio Lateranensi vsque ad Ferrariensem fluxerunt, tamquam erro- neum damnauit, Angelos conditos fuisse ante mun- dum corporeum.

Qui sentiat errorem esse in fide dicere Angelos ante mundum fuisse conditos.

Contrarium videtur verum Ferrariensi loco cita- to, quibusdam ex Salmanticensibus, nonnullisque alijs viris doctis, qui commentarios in primum caput Geneseos nostris temporibus ediderunt, nempe post definitionem Concilij Lateranensis errorem esse asserere Angelos ante mundum corporeum fuisse conditos. Quae sententia mihi sanè vera videtur: tum quòd testimonia Scripturae, quibus ostendimus, Angelos simul cum mundo corporeo fuisse conditos (si expendantur, vt nos ea expendimus, & cor- roborauimus) sufficientissima proculdubio videan- tur, vt Ecclesia id definiret: tum etiam quoniam re- vera verba Concilij Lateranensis definitionem fidei aperte sonant, qua Concilium errorem Origenis, vt D. Thomas, vel quicuis illius opusculi 23. autor, ex- ponit, damnare intendit: eo autem errore ex eo ca- pite euerso, quòd Angeli conditi non fuerint ante mundum corporeum, vt ex Scripturis sacris aperte constat, per accidens occasione erroris Origenis ef- fectum est, vt sententia illorum Patrum post eam definitionem error esset in fide. Ac sanè si similibus expositionibus integrum esset, vel testimonia aperi- ta Scripturae sacrae, vel definitiones Ecclesiae adeò apertas eneruare, omnia facile ruerent, nulliusque redderentur vigoris. Nec dubito, quin si D. Thomas non asseruisset sententiam illorum Patrum non esse vt erroneam condemnandam, numquam Caieta- nus diciturus hoc loco esset, oportere definitionem illam Ecclesiae, magis iuxta Concilij intentionem quam iuxta sensum verborum interpretari. Imò nõ dubito, quin sectatores omnes D. Thomae vno ore forent asseueraturi, sententiam illam post eam defi- nitionem errorem esse in fide.

Verum cum tam multi viri docti asseuerent, il-

lud non esse definitionem Ecclesiae, esto quis sibi persuadeat id esse definitionem, & idcirco contra- rium esse hodie errorem in fide, condemnandus is non est, vel haereticus, vel erroneae sententiae, qui affir- mauerit Angelos ante mundum corporeum fuisse creatos, sed solum temeritatis (à qua nullus videtur hodie excusandus) quousque haec nostra, Fer- rariensis, & aliorum sententia communis sit in Ec- clesia.

Ad primam ergo probationem, qua per contraria probabatur, dicendum est in primis, Patres illos, si attentè legantur, non tam testimonijs Scripturae sa- crae ductos (neque enim vllum est, quod vel me- diocrem probabilitatis speciem pro ea sententia in- ducere possit) quam doctrina Platonis, qui id affir- mavit, cui erant dediti, in eam iussit sententiam ar- bitrantes se sufficienter exponere testimonia Scri- pturae, quae in contrarium tunc occurrebāt, & prout eo tempore expendebantur. Praeterea ducti poste- riores autoritate priorum, quam merito grauem iu- dicabant, tam multi in eam iuere sententiam, donec contraria, expensis profundius testimonijs varijs Scri- pturae sacrae, elucere cepit. Vnde nullus eorū tam- quam rem certam secutus est eam sententiam, sed solum tanquam rationi magis consentaneam, vt co- rum dicta expendenti erit manifestum. Deinde ne- gandum est, in Scripturis non esse solidum funda- mentum: vnde Ecclesia (cuius esse de vero, ac legiti- mo sensu Scripturarum iudicare) id merito tam- quam certum in fide potuerit stabilire: testimonia namque, quae adduximus & expendimus, ad id sunt sufficientissima. Ad id verò, quod ex Augustino & Theodoretò adducitur, dicendum est, Patres illos ante Ecclesiae definitionem, testimonijs Scripturarū nondum satis expensis & examinatis, tōtque alijs grauissimis Patribus contrarium asserentibus meri- tò eo tempore id asseuerasse. Contrarium verò ho- die proculdubio affirmarent, si modò viuerent.

Ad secundam dicendum est, nemini id mirum videri debere: saepe namque similia eueniunt, vel Doctoribus ad id non attendentibus, vel non au- dentibus se profiteri primos damnatores, praeser- tim cum D. Thomae autoritas, tot grauissimorum Patrum sententiam ab errore excusauerit. Adde, temporibus illis non adeò deditos fuisse Doctores, vt circa quamque sententiam expenderent, qua nota afficienda esset, vt nostrae tempestatis Do- ctōres faciunt.

Ad secundam.

Superest respondeamus ad argumenta, quibus suadebatur Angelos ante mundum corporeum fuisse conditos. Ad primum dicendum est, iam supra qu. 10. artic. 3. dictum esse, Paulum ad Titum 1. per tempora secularia intellexisse, tempora plurium saeculorum, saeculum verò esse periodum durationis cuiusque rei, vt ibi ostensum est: vnde sensus illo- rum verborum est: *Quam promiserat* (Patribus vi- delicet Testamenti veteris, ac legis naturae) ante multa saecula, seu ante periodos durationis ac vite multorum hominum. Dictum est etiam ab alijs ex- poni, *Quam promiserat*, id est, in semetipso dare sta- tuerat, ac praedestinauerat ante tempora secularia, id est, ex aeternitate variisque alijs modis eandem locum exponi.

Ad primum eorum argu- mentorū qui- bus ostende- batur, Ange- los ante mun- dum condi- tos esse.

Totidem modis exponi potest secundum testi- monium, nempe gratiam, quae manifestata est per il- luminationem Saluatoris, datā esse nobis ante tem- pora secularia, per nudam promissionem factam tunc Patribus, iuxta illud Zachariae Lucae 1. *Iusur- randum, quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis, vt sine timore de manu inimicorum*

Ecc 4 nostro

nostrorum liberari, serviamus illi in sanctitate & iustitia. At verò datam ita esse nobis, tamen absque traditione vsque ad Christi aduentum: promissio namque, præsertim ea, quæ firma est & certa, datio atque donatio dicitur, etiam ante traditionem, sumpto tamen latius vocabulo. Exponi etiam potest, datam fuisse nobis, id est, constitutam dari ante tempora secularia, id est, ex æternitate.

Ad secundū. Quod ad secundum argumentū attinet, septuaginta Interpretes in hunc modum transferunt locum illum: *Quando facta sunt astra, laudauerunt me voce magnā omnes Angeli mei.* Eamque lectionem secuti ferè omnes Patres illi, qui Angelos ante mundum corporeum conditos esse affirmant, ex eo loco ea ratione suam colligunt sententiā, quasi astra vnà cum mundo corporeo sint condita, Angelique debuerint fabricam astrorum præcedere, vt quando astra Deus condebat, ex eorum officio ipsum laudarept. At neque astra simul cum mundo corporeo esse cœperunt, quandoquidem quarta die à Deo fuerunt producta, vt Genes. i. Scriptura aperit docet: nec verò si cum mundo corporeo esse cœpissent, præberent ansam sufficientem, vt inde illa sententia colligeretur. In quo enim momento Angeli conditi fuerunt, ex sui, & cæterarum rerum creaturam contemplatione asurgere optime potuerunt in laudem Dei, reque ipsa assurrexerunt. Quod ad editionem vulgatam attinet, ab illis verbis: *Cum me laudabant simul omnia astra matutina*, distincta est interrogatio, vnde supplendum, repetendumque est: *Vbi eras cum me laudabant simul omnia astra matutina*, id est, matutino tempore ante lucem solis apparent, quando aduentante iam die iucundior est eorum aspectus, & *inubilarent omnes filij Dei*, id est, omnes Angeli iusti? quasi dicat, nusquam tūc eras. Porro laus illa astrorum, metaphorica est communis omnibus creaturis cognitione carentibus, eo modo quo de cælis dicitur: *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum, Dies diei eruunt verbum, &c.* & sæpe in Psalmis creaturæ omnes ad laudem Dei inuitantur: ex illis autem verbis nequaquam colligitur Angelos ante mundum corporeum fuisse factos.

Ad tertium. Ad tertium dicendum est, Luciferum ea ratione fuisse principium viarum Dei, quòd nulla creaturam eum duratione antecesserit, & quòd ipse pralatione perfectionis & dignitatis cæteras antecesserit.

Ad quartū. Ad quartum quamuis dici posset, sapientiā etiam creatam Angelorū, ea ratione posse affirmari fuisse primò creatam, quòd nihil ante eam creatum fuerit, quòdque (simul cum subiecto spectata) cætera dignitate antecedit, dicendum tamen est, locum illum de sapientiā sumpta pro Filio Dei esse intelligendum: dici verò creatam, hoc est, productam ante omnia: quo pacto verbum, *create*, sæpe vsurpatur.

Ad primam partē quinti argumenti. Ad primam partem quinti argumenti, dicendum est, si quicquam probaret, probaturam etiam, hominem conditum esse ante cæteras res corporeas, & cælos ante terram, & ita de reliquis rebus, quæ alias dignitate antecedunt, quòd tamen constat esse falsum. Pulchritudo autem vniuersi postulabat, vt omnia simul conderentur, nisi Deus sua sapientiā & arbitrio elegisset res corporeas sex primis diebus fabricare propter rationes in tractatu de opere sex dierum reddendas, & propter alias, quas ipse meliùs, quàm nos, habet cognitās & perspectas.

Ad secundū. Ad secundam partem dicendum est, cum à quocumque pūcto durationis imaginariæ, in quo Deus Angelos condiderit, præcesserit infinita duratio, in

qua nihil condidit, ac administravit, eandem vim habere argumentum, siue quis dicat Angelos simul cum mundo corporeo, siue ante mundum corporeum fuisse conditos: quare cum hæreticum sit affirmare Angelos ex æternitate fuisse conditos, constat argumentum nullam vim habere. Præsertim cum ex creatione & administratione rerum nihil, vel commodi, vel perfectionis Deo accrescat.

ARTICVLVS IV.

Vtrum Angeli sint creati in cælo Empyreo.

OMMUNIS conclusio Scholasticorum est, Angelos in cælo empyreo vnà cum illo fuisse creatos. Eam affirmant etiam Beda cum Strabone super illud Genes. i. *In principio creauit Deus cælum & terram.* Et plerique alij, potèstque probari creatos esse in cælo ex illo ad Coloss. i. *In ipso condita sunt vniuersa in cælis & in terra, sine Troni, sine Dominationes, &c.* Præterea quia angeli mali in cælo peccauerunt, & de cælo corruerunt, vt articulo præcedenti multis ostensum est, quare in eo erant, & in eo conditi sunt. Cùm autè simul cum mundo corporeo sint conditi, neque statim à principio Deus orbis mobiles creauerit, fit, vt in cælo Empyreo sint conditi, quòd nomine cæli Genes. i. intelligitur, dum dicitur: *In principio creauit Deus cælum & terram.* fit etiam vt Angeli, qui orbis cælestes mouent, in cælo Empyreo sint conditi vnà cum cæteris Angelis, inde verò descenderint ad mouendum orbis sibi commissos, cum primùm orbis conditi sunt, & moueri cœperunt. Et fortè descensus ille, & deputatio Angelorum ad mouendos orbis, fuit post finitam Angelorum viam, atque adeò post peccatum quorundam, & beatitudinem reliquorum. Quòd si fuit ante finitam eorum viam, eos Deus sua prouidentia deputauit, quos præuidit pro sua libertate non lapsuros.

QVÆSTIO LXII.

De perfectione Angelorum in esse gratiæ & gloriæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum Angeli fuerint in sua creatione beati.

PRIMA conclusio est. Angeli statim, ac creati sunt, fuerunt beati beatitudine naturali, quæ in ea cognitione & contemplatione Dei optimi maximi, quæ naturaliter haberi potest, est posita. Probat, quia in instanti, in quo creati sunt, seipsos perfectè cognouerunt, & in seipsis causam primam Deum optimi maximum, à quo conditi sunt, attributaque omnia, quæ de eo naturaliter cognosci valent.

Secunda conclusio. Angeli non fuerunt creati beati beatitudine supernaturali, quæ in visione diuinæ essentiæ consistit: quoniam ab hac semel adempta nullus decidere potest: Angeli autem mali deciderunt ab eo statu, in quo conditi sunt, vt ex Scripturis sanctis constat: ergo non fuerunt in eo beatitudinis statu producti.

Sunt tamen nonnulla animaduertenda. Primum est. Licet omnes Angeli (etiam qui corruerunt) fuerint